

PROBLEM SUVERENITETA U BOSNI I HERCEGOVINI
SOVEREIGNTY ISSUE IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

Sažetak

Savremena Bosna i Hercegovina zasniva se na Dejtonskom međunarodnom sporazumu, koji se ujedno fingira kao jedan od osnovnih i temeljnih postulata državnog suvereniteta. Iz tog razloga autor tumači problem suverenosti iz aspekta filozofske refleksije, politikologije, pravne regulative i državnopravnog razvitka Bosne i Hercegovine. Sama analiza problema suverenosti elaborirana je kroz tumačenje neovisnosti, supremacije i pravne neograničenosti bosanskohercegovačke vlasti. Nadalje, problem suvereniteta pojašnjen je kroz državni (dis)kontinuitet Bosne i Hercegovine u eks-Jugoslaviji (savezna država) i to pojašnjenjem legitimiteta, legaliteta i suverenosti Bosne i Hercegovine (federalna jedinica) prema ustavima iz 1946, 1963. i 1974. godine. Sam karakter federalnog uređenja Jugoslavije naglašava notornu činjenicu da suverenitet nedvosmisleno i isključivo pripada federaciji, pošto je ista isključivi međunarodnopravni subjekt i nosilac raspolaganja Kompetenz-Kompetenz (sposobnošću određenja vlastitih nadležnosti). U skladu sa tim, može se konstatovati da je kao najvažniji element suvereniteta, kompetencija-kompetencije, po pitanju Bosne i Hercegovine, isključivo bila u rukama Federativne narodne republike Jugoslavije prema Ustavu iz 1946. godine (narodni suverenitet), da bi se nakon toga u Ustavu iz 1963. i 1974. godine potenciralo da se suverena prava ostvaruju u socijalističkim republikama. Shodno tome, autor na tim temeljima pravno-političke spoznaje pristupa ključnom tumačenju problema suverenosti Bosne i Hercegovine kao samostalne, nezavisne i suverene države. Kulminaciju naučnog istraživanja o pitanju problema suvereniteta predstavlja tumačenje organizacije i strukture vlasti prema dejtonskom Ustavu, što naglašava postojanje problema konstituisanja suverenih prava u dejtonskom Ustavu Bosne i Hercegovine.

Ključne riječi: suverenitet, Bosna i Hercegovina, Dejtonski mirovni sporazum, legitimitet, legalitet, eks-Jugoslavija, Kompetenz-Kompetenz, vanjska i unutrašnja suverenost

Summary

Contemporary Bosnia and Herzegovina is based on Dayton International Agreement, which steps out at the same time as one of the basic and fundamental postulate of state sovereignty. Based upon this, the author analyses the sovereignty problem from the aspects of philosophical reflexing, political, legal framework and state and legal development of Bosnia and Herzegovina. The problem analysis of the sovereignty has been elaborated through the analysis of independence, supremacy and legal non-determination of the authority in Bosnia and Herzegovina. Furthermore, the sovereignty problem has been explained throughout state (dis)continuity of Bosnia and Herzegovina in former Yugoslavia (federal state), which has been done through explanation of legitimacy, legality and sovereignty of Bosnia and Herzegovina (federal unit) according to Constitutions from 1946, 1963 and 1974. The character of federal constitution of Yugoslavia points out notorious fact that sovereignty undoubtedly and exclusively belongs to federation, since the one is exclusive international subject and the bearer of disposition with Kompetenz-Kompetenz (the ability of determination of its own competency). According to that, it can be concluded that the competency of competency, as the most important sovereignty element in the case of Bosnia and Herzegovina, had been exclusively charged by Federal National Republic of Yugoslavia in accordance with the Constitution from 1946 (people's sovereignty). And, after that the Constitutions from 1963 and 1974 had been emphasizing for the sovereign rights to be realized in socialist republics. According to this, the author bases his analysis on the legal and political foundations in order to analyses the sovereignty problem of Bosnia and Herzegovina as an autonomous, independent and sovereign country. The culmination of the research when it comes to sovereignty problem is represented by analysis of authority organization and structure according to Dayton Constitution, which emphasizes the presence of a problem for constituting of sovereign rights in Dayton Constitution of Bosnia and Herzegovina.

Key words: *sovereignty, Bosnia and Herzegovina, Dayton Peace Agreement, legitimacy, legality, former Yugoslavia, Kompetenz-Kompetenz, foreign and internal sovereignty.*

1. Uvodna razmatranja

Pitanje suvereniteta postavlja se u kontinuitetu kada je riječ o državi Bosni i Hercegovini. Pošto je Bosna i Hercegovina složena država, ovo pitanje uzrok je konstantnog pravno-političkog razmimoilaženja kroz isključivi naučni diskurs. Bosna i Hercegovina posjeduje vlastiti pravni poredak, međunarodnopravni subjektivitet i ima status pravnog lica, što dakako autor potencira kroz cijeli rad. Dakle, glavna argumentacija ovog rada postavljena je kroz samo postojanje problema na relaciji željenog isključivog (potpunog)

suvereniteta Bosne i Hercegovine – stvarnog podijeljenog suvereniteta prema dejtonskom Ustavu Bosne i Hercegovine.

Na tragu neotuđivosti suvereniteta Bosne i Hercegovine, za većinu pravnika, historičara, filozofa i politikologa suverenitet obuhvata isključivo: nezavisnost, supremaciju i pravnu neograničenost državne vlasti. Naime, u skladu sa gore navedenim sastavnim dijelovima suvereniteta, možemo postaviti tri ključna pitanja: „prvo, da li suverenost postoji ili ne; drugo, u čemu se ona sastoji (ukoliko postoji); treće, da li je ona bitna karakteristika države.“¹

U svojoj leksičko-enciklopedijskoj upotrebi suverenitet se isključivo veže uz pojmove pravde, političke vlasti, slobode, interesa, moći, autoriteta, legitimiteta i legaliteta vlasti.² Ukoliko suverenitet posmatramo iz aspekta filozofske refleksije, vidjet ćemo da se problem suvereniteta u Bosni i Hercegovini nalazi isključivo na relaciji slobode i vlasti; politikološki, suverenitet Bosne i Hercegovine se posmatra kao pravo na „samoodređenje naroda i konstitucije političke zajednice“; pravno, suverenitet Bosne i Hercegovine se posmatra kao „pitanje legitimnosti nosilaca vlasti, njegovog legaliteta i podjele, kao i načina ostvarenja“; historijski, suverenitet Bosne i Hercegovine se posmatra kao „pitanje (dis)kontinuiteta i identifikacije historijskih okolnosti nastanka moderne bosanskohercegovačke države“.³

Nadalje, potencira se da se pravna suverenost mora pokoriti faktičkoj, što jasno ukazuje na to da je suverenitet isključivo fakt, a ne pravo, te samo fakti određuju pravo. Pored toga, podvrgavajući vlast zakonima, putem suvereniteta realizovan je projekt preobrazbe moći u vlast posredstvom prava. Shodno tome, državna i pravna suverenost će biti isključivi predmet interesovanja ovog rada.

Međutim, važno je naznačiti da je država Bosna i Hercegovina prema svom uređenju federalna država (bosanskohercegovački aspekt) sa određenim elementima „konfederacije“ (entitetski aspekt – Republika Srpska). Na osnovu toga možemo se zapitati ko je u federalnoj državi nosilac suvereniteta. Kao faktičko-pravni pojam, suverenitet, vrlo jednostavno i

¹ Lukić, R.(1995)*Teorija države i prava*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva – BIGZ, Beograd, str. 261.

² Dakle, sama legalnost podrazumijeva organiziranje i rad državnih institucija i vršilaca vlasti u skladu sa zakonom, dok pak legitimnost (politikološko-sociološki pojam) podrazumijeva pristanak pripadnika jedne političke zajednice na postojeće institucije vlasti i na njihove vršioce, jer su saglasni sa određenim pravno-političkim načelima. Neophodno je napomenuti da je legitimna ona država u kojoj se ostvaruje suverena narodna vlast, što se u ovom slučaju odnosi i na Bosnu i Hercegovinu.

³ Ajvaz, S.(2016)*Politički poredak i politički režim – suverenitet – konstitucionalizam*, Print Team, Mostar, str. 13.

konkretno govori o tome u čijim je prerogativima suverenitet u federalno uređenoj državi. Dapače, o suverenitetu se može razmišljati na tri načina u federalno uređenoj državi, kao što je Bosna i Hercegovina, i to: 1) suverenitet isključivo pripada federaciji, pošto je federacija isključivi međunarodnopravni subjekt i jedini pravi nosilac raspolaganja *Kompetenz-Kompetenz* (tj. sposobnošću određivanja vlastitih nadležnosti); 2) suverenitet predstavlja isključivo svojstvo federalnih jedinica i 3) podijeljeni suverenitet savezne države i federalnih jedinica u federaciji.

Ko je nosilac suvereniteta u državi Bosni i Hercegovini? Autor rada smatra da je u Bosni i Hercegovini prisutan podijeljeni suverenitet između države i entiteta (Federacija Bosne i Hercegovine i Republika Srpska) i to iz aspekta unutrašnjeg suvereniteta, dok pak iz aspekta vanjskog suvereniteta Bosna i Hercegovina posjeduje isključivi suverenitet, što naglašava postojanje primarnog fakta nezavisnosti, suverenosti i teritorijalnog integriteta Bosne i Hercegovine. Naravno, postoje određene centrifugalne i centripetalne snage koje podrivaju suverenitet države Bosne i Hercegovine kroz svoje kalhunističkiseparatističke ideje⁴ zasnovane na „retrovizor-politici“ devedesetih godina prošlog stoljeća.

2. Komparacija suvereniteta Bosne i Hercegovine kroz ustave eks-Jugoslavije iz 1946, 1963. i 1974. godine

Notorna je činjenica da se, prema Ustavu iz 1946. godine, tadašnja Jugoslavija zvala Federativna narodna republika Jugoslavija (u daljem tekstu: FNRJ), a same federalne jedinice su postale narodne republike, tako da se između ostalog konstituisala i Narodna Republika Bosna i Hercegovina (u daljem tekstu: NRBiH). Nužno je naznačiti da same federalne jedinice nisu formirane gore spomenutim ustavom, već su oformljene i potvrđene na

⁴Džon Kalhun je bio jedan od nosilaca separatističkih ideja koji su ujedno zagovarali pravo na secesiju konkretnim historijskim uvjetima. On je isključivo branio interese južnih država Sjedinjenih Američkih Država za vrijeme građanskog rata 1861–1865. godine, smatrajući da pravo na secesiju nije bilo revolucionarno, već isključivo ustavno pravo. On svoje mišljenje zasniva na ovlaštenju država članica da ratifikuju odnosno izmijene federalni ustav. Teorija punog suvereniteta američkih „državica“ koju je zastupao Džon Kalhun znači da je suverenost neotuđiva i da su federalne jedinice priroda, osnova i jedina pravna vlast, dok je federacija izvedena, vještačka i zavisna vlast. Federacija je, prema Kalhunu, samo „pravna nadogradnja“ nad postojećim samostalnim državama. Prema Kalhunu, federacija ne stvara nikakvu novu političku cjelinu, naročito ne nacionalnu, pa zato suverenost ostaje kod „naroda“, tj. posebnih državica.

Drugom zasjedanju AVNOJ-a u Jajcu, čime se dakako Ustavom iz 1946. godine samo potvrđuje postojeće pravno-političko stanje.⁵

Sâm Ustav FNRJ iz 1946. godine jasno ukazuje, kroz osnovna načela, na isključivu formulaciju FNRJ kao „savezne narodne države republikanskog oblika, zajednice ravnopravnih naroda koji su na osnovu prava na samoopredjeljenje, uključujući pravo na otcjepljenje, izrazili svoju volju da žive u federalnoj državi“, dok pak prema članu 2. istog ustava „FNRJ sačinjavaju(...) Narodna Republika Bosna i Hercegovina(...)“.⁶ Nadalje, u članu 9. (1) i 10. Ustava jasno se pojašnjava uloga, značaj i ograničenja suvereniteta, pa se kaže da „suverenost narodnih republika u sastavu FNRJ ograničena je samo pravima koja su ovim Ustavom data FNRJ (...) i protivan je Ustavu svaki akt uperen protiv suverenosti, ravnopravnosti i nacionalnih sloboda FNRJ i njihovih narodnih republika.“⁷

Iz svega navedenog može se zaključiti da se prema Ustavu FNRJ iz 1946. godine konstituiše i ostvaruje *načelo narodnog suvereniteta*. Dakle, savezni Ustav, pojašnjavajući odnose između samog saveza i narodnih republika, potencira dva principa i to: *princip suverenosti narodne republike i princip ravnopravnosti svih narodnih republika*.

Sa druge strane, što se pak tiče Ustava Narodne Republike Bosne i Hercegovine iz 1946. godine, isti pojašnjava pitanje suvereniteta iz aspekta određenja i ograničenja vršenja suverenih prava. Tako u Ustavu NR BiH egzaktno se kaže da „Narodna Republika Bosna i Hercegovina vrši državnu vlast suvereno, prenoseći na Federativnu Narodnu Republiku Jugoslaviju samo ona prava koja su Saveznoj državi data Ustavom FNRJ“, dok je ograničenje suvereniteta elaborirano kroz činjenicu da su „suverena prava Narodne Republike Bosne i Hercegovine, njena bezbjednost kao i društveno i političko uređenje pod zaštitom (su) i odbranom Federativne Narodne Republike Jugoslavije.“⁸

Shodno tome, na relaciji Ustav FNRJ iz 1946. godine – Ustav NR Bosne i Hercegovine iz 1946. godine može se konstatovati da je suverenitet mnogo preciznije bio vezan za federaciju nego za narodnu republiku. Nijedna narodna republika u okviru svojih republičkih ustava nije imala ustavno pravo na otcjepljenje, pa samim tim nije imala ni punu suverenost, niti

⁵ Ajvaz, S. (2007) *Problem suvereniteta u jednostavnim i složenim državama*, Pravni fakultet u Sarajevu, Sarajevo, str. 243.

⁶ Ustav FNRJ iz 1946. (online). Dostupno na: <<http://dediserver.eu/hosting/ethnodoc/data/YU19460131-2.pdf>> (2. 3. 2016).

⁷ Ibidem.

⁸ Član 7. i 10. (2) Ustava Narodne Republike Bosne i Hercegovine iz 1946. godine.

državnost. Da je kojim slučajem to pravo inkorporirano u gore navedene ustave, onda bi postojala ustavnopravna osnovanost za konstataciju da je narodna republika suverena.⁹

Nakon toga sveobuhvatno se utjecalo na društveno-politički sistem eks-Jugoslavije donošenjem novog, Ustava iz 1963. godine. Najznačajnija karakteristika ovog ustavnopravnog akta je bila upravo ta da je država dobila naziv Socijalistička federativna republika Jugoslavija (u daljem tekstu: SFRJ), a samoj Bosni i Hercegovini je pridodat službeni naziv socijalistička. „Istovremeno je samoupravljanje postavljeno kao organizacioni i funkcionalni princip političkog uređenja jugoslovenskog socijalističkog društva.“¹⁰

U ustavnopravnoj federalističkoj formuli naglašeno je da suverenitet kao neotuđivo pravo pripada narodu, te samim tim radni ljudi i narodi Jugoslavije „ostvaruju svoja suverena prava u federaciji kada je to u zajedničkom interesu ovim Ustavom utvrđeno, a u svim ostalim odnosima u socijalističkim republikama.“¹¹ Iz razmatrane ustavne odredbe jasno proizlazi da je na ovaj način detaljno razrađen položaj federacije, a isti se ogleda u „a) zaštiti suverenih prava i ravnopravnih naroda, kao i socijalističkog društvenog i političkog uređenja Jugoslavije i republika; b) obezbeđivanje suverenosti, nezavisnosti, teritorijalne cjelokupnosti, bezbednosti i odbrane Jugoslavije i vođenje međunarodne politike i međunarodnih odnosa.“¹²

Dapače, federalna jedinica (Socijalistička Republika Bosna i Hercegovina) bila je isključivo dužna da već spomenuta prava utvrdi u skladu sa principima saveznog Ustava, što je u odnosu na rješenja po Ustavu iz 1946. godine umnogome pojačalo njen položaj i suverenitet.

Proces postepenog jačanja suvereniteta socijalističkih republika realiziran je kroz suštinske promjene ustavno-pravnog sistema, do kojeg je ujedno došlo donošenjem ustavnih amandmana u vremenskom periodu od 1967. do 1971. godine. Novinu predstavlja amandman XX kojim se, prema autorovom mišljenju, SFRJ preobrazila iz federalne u konfederalnu državu. Naime, amandman XX obraća pažnju na činjenicu da „radni ljudi i narodi i narodnosti ostvaruju svoja suverena prava u socijalističkim republikama i u

⁹Ajvaz, S.(2008),„Problem suverenosti i suvereniteta u Bosni i Hercegovini“, Pregled, 51 (1), str. 33–61.

¹⁰Imamović, M.(2003)*Historija države i prava Bosne i Hercegovine*, Magistrat i Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, str. 379.

¹¹Ustav SFRJ iz 1963. (online). Dostupno na: <<http://mojustav.rs/wp-content/uploads/2013/04/Ustav-SFRJ-iz-1963.pdf>> (3. 3. 2016).

¹²Dorđević, J.(1973) *Politički sistem*, Savremena administracija, Beograd, str. 403.

socijalističkim autonomnim pokrajinama u skladu sa njihovim ustavnim pravima, a u Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji – kad je to u zajedničkom interesu, ovim ustavom utvrđeno.“¹³Tako je jedna federalistička koncepcija suverenosti realizirana kroz suštinske promjene u presumpciji prevashodnog ostvarivanja suverenih prava u socijalističkoj republici, a izuzetno u federaciji samo ako to zahtijevaju zajednički interesi. Dakle, naročito treba naglasiti činjenicu da je ovim ustavom SFRJ iz 1963. godine promijenjena pozicija socijalističkih republika, jer se potencira republička državnost, s jedne, te njena odgovornost za sopstveni razvoj kao i razvoj same federacije, s druge strane.

Za razliku od Ustava FNRJ iz 1946. godine i Ustava SFRJ iz 1963. godine, osnovni postulati Ustava SFRJ iz 1974. godine zasnovani su na pojačanoj državnosti republike, isključivo kroz njenu odgovornost za sopstveni razvoj i razvoj cjelokupne federacije u cjelini. U samom Ustavu navodi se da je pitanje suvereniteta potvrđeno kroz ranije usvojene amandmane, te samo ostvarivanje suvereniteta u SFRJ realizirano jedefinisanjem državnog suvereniteta, koji je prevashodno podijeljen između republike i federacije. U ustavnom sistemu savezne države izmijenjena je pozicija republika, pa sam Ustav SFRJ u članu 3. za istu jasno kaže: „Država zasnovana na suverenosti naroda i na vlasti samoupravljanju radničke klase i svih radnih ljudi, i socijalistička samoupravna demokratska zajednica radnih ljudi i građana i ravnopravnih naroda i narodnosti“, a sve u odnosu na republiku prepušteno je republičkim ustavima.¹⁴

Ustav Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine tumači suverenost i suverena prava kroz naznaku da je tadašnja Bosna i Hercegovina bila isključivo „socijalistička demokratska država i socijalistička samoupravna demokratska zajednica radnih ljudi i građana, naroda Bosne i Hercegovine – Muslimana, Srba, Hrvata, pripadnika drugih naroda i narodnosti, koji u njoj žive, zasnovana na vlasti i samoupravljanju radničke klase i svih radnih ljudi i na suverenosti i ravnopravnosti naroda Bosne i Hercegovine i pripadnika drugih naroda i narodnosti koji u njoj žive.“¹⁵ Samim tim, logično je da su se na nivou republike ostvarivala suverena prava te se zajamčivala potpuna nacionalna ravnopravnost naroda i narodnosti.

¹³ Ustavni amandmani od XX do XLII na Ustav Savezne federativne republike Jugoslavije iz 1963. godine (online). Dostupno na:

<<http://dediserver.eu/hosting/ethnodoc/data/YU19710630-2.pdf>> (3. 3. 2016).

¹⁴ Ustav Savezne federativne republike Jugoslavije iz 1974. godine (online). Dostupno na: <<http://mojustav.rs/wp-content/uploads/2013/04/Ustav-SFRJ-iz-1974.pdf>> (3. 3. 2016).

¹⁵ Član 1. Ustava Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine iz 1974. godine.

Na kraju treba istaći da je u Ustavu SFRJ iz 1974. godine ugrađen primarni postulat da se ostvarivanje suverenih prava i suverenosti realizira u socijalističkim republikama, čime se imanentno ukazuje na razvodnjavanje isključivog suvereniteta savezne države te ujedno jačanje državnog suvereniteta federalnih jedinica. Štaviše, u Ustavu iz 1946. godine FNRJ je imala isključivi suverenitet, a zatim u Ustavu iz 1963. godine SFRJ je posjedovala podijeljeni suverenitet sa tendencijom prenosa suverenih prava na federalne jedinice, da bi u konačnosti Ustavom iz 1974. godine SFRJ imala podijeljeni suverenitet (suverena samo u „zajedničkom interesu“ socijalističkih republika). Samim tim, Socijalistička Republika Bosna i Hercegovina je posjedovala isključivi državni suverenitet, čime se stvorila pretpostavka da, zbog disolucije SFRJ, Republika Bosna i Hercegovina može imati isključivu suverenost, nezavisnost, teritorijalni integritet i međunarodnopravni subjektivitet.

Dakle, stvorili su se svi međunarodnopravni preduvjeti da Bosna i Hercegovina može samostalno manifestovati svoj državnopravni kontinuitet u punom obimu.

3. Problem suvereniteta u dejtonskom Ustavu Bosne i Hercegovine

Na osnovu radnih materijala arbitražna komisija, na čelu sa Robertom Badinterom, zaključila je da SFRJ više ne postoji te da je ujedno završen proces disolucije. Na osnovu tog čina stvorene su jasne pretpostavke da Bosna i Hercegovina odredi svoju poziciju o pitanju suvereniteta, samostalnosti i teritorijalnog integriteta, što je dakako realizirano na referendumu (29. februara i 1. marta 1992. godine) na kojem su građani izrazili svoje afirmativno mišljenje za „suverenu i nezavisnu Bosnu i Hercegovinu, državu ravnopravnih građana i pripadnika drugih naroda koji u njoj žive.“ Verifikaciju rezultata referenduma donijela je Skupština Republike Bosne i Hercegovine 6. marta 1992. godine, čime je konačno Bosna i Hercegovina postala nezavisna i suverena država. Rezolucijom Generalne skupštine Ujedinjenih nacija Republika Bosna i Hercegovina je primljena u punopravno članstvo Ujedinjenih nacija 22. maja 1992. godine. Nažalost, izbijanjem rata suverenitet i suverena prava Bosne i Hercegovine su dovedeni u pitanje te su isti „postali“ deklarativni, pa jasno možemo zaključiti da su na koncu postali „golo pravo“ (*nudum ius*).

Nakon završetka rata međunarodna zajednica, sa ključnim čimbenicima oružanog sukoba u eks-Jugoslaviji, oktobrirala je dejtonski Ustav za Bosnu i Hercegovinu, u kojem se precizno kaže da će Bosna i Hercegovina „nastaviti

svoje pravno postojanje po međunarodnom pravu kao država“ i da „će ostati država članica Ujedinjenih nacija“ opredijeljena „za suverenitet, teritorijalni integritet i političku nezavisnost“.¹⁶ Shodno navedenom, isključiva autorova namjera je da analizira problem državne suverenosti Bosne i Hercegovine prema dejtonskom Ustavu kao i kroz samu korelaciju države sa entitetima (Federacija Bosne i Hercegovine i Republika Srpska) o pitanju nadležnosti.

Kao ranije rečeno, pojam suvereniteta možemo okarakterisati kao svojstvo državne vlasti infiltrirane kroz prvenstvenu sposobnost da se prema unutra već spomenuta vlast konstituira kao nedjeljiva i najviša (unutrašnji suverenitet), a da prema vani nastupa kao ravnopravan subjekt međunarodnog prava (vanjski suverenitet). Endru Hejvud u svom djelu *Politika* izložio je shvatanje unutrašnje i vanjske suverenosti. Za Hejvuda unutrašnja suverenost odnosi se na „vrhovnu vlast koju unutar države ima telo koje u okviru državnih granica donosi obavezujuće odluke za sve građane, grupe i institucije“, dok vanjsku suverenost veže za „mjesto koje država zauzima u međunarodnom poretku i njenu sposobnost da deluje kao nezavisan i samostalan trancedentalni entitet.“¹⁷ Na osnovu iznijetog, općenito gledajući, može se zaključiti da je vanjski suverenitet države Bosne i Hercegovine cjelishodan, dosljedan i u potpunosti sačuvan, dok je pak unutrašnji suverenitet podijeljen i država nema isključivi primat u odnosu na entitete.

Poznati profesor prava Edin Šarčević tumači pitanje državnog suvereniteta u Bosni i Hercegovini pojmom „savezne državnosti“ iz aspekta unutrašnje suverenosti, te za istu kaže: „Problem suvereniteta se u osnovi može postaviti s obzirom na odnos države i entiteta. Ustavni sud Bosne i Hercegovine zaključuje da entiteti nisu države i da su, prema članu III/2 Ustava, podređeni suverenitetu Bosne i Hercegovine. Ovakav stav dijeli i dio jurisprudencije koja polazi od supremacije Ustava Bosne i Hercegovine nad ustavima entiteta. Da bi ovakav zaključak bio uvjerljiv i pravno nesporan, neophodna je izričita norma ili propis koji pri međusobnim kolizijama između entiteta, ili između entiteta i države, određuje primat državnog prava nad entitetskim ('kompetencija-kompetencije'). Takvog propisa u Aneksu 4 nema. Spomenuti zaključak Ustavnog suda počiva na generalnom primatu državnog ustava nad ustavima entiteta i na nekoliko nategnutih tumačenja jednog propisa o entitetskoj nadležnosti koji zahtijeva pridržavanje suvereniteta BiH prilikom

¹⁶Ustav Bosne i Hercegovine – Aneks IV/Opći mirovni sporazum iz 1995. (online).

Dostupno na:

<http://www.msb.gov.ba/PDF/USTAV_BOSNE_I_HERCEGOVINE_bos%282%29.pdf>
(4. 3. 2016).

¹⁷Hejvud, E.(2004) *Politika*, Clio, Beograd, str. 250.

uspostavljanja posebnih paralelnih odnosa sa susjednim državama, kroz saglasnost Parlamentarne skupštine za sklapanje entitetskih međunarodnopravnih ugovora i za preuzimanje međunarodnih finansijskih obaveza koje su nastale bez saglasnosti Parlamentarne skupštine.“¹⁸ Dakle, neosporno je da Ustav Bosne i Hercegovine polazi od supremacije državnog ustava prema ustavima entiteta, ali da bi takva konkluzija imala svoju pravnu opstojnost, neophodna je inkorporacija takve ustavnopravne norme u sam Ustav BiH, te bi se time jasno određivao primat države u odnosu na entitete. Nažalost, takvu odredbu nemamo postuliranu u Ustavu Bosne i Hercegovine ita činjenica predstavlja izvor problema o pitanju unutrašnjeg aspekta suvereniteta Bosne i Hercegovine.

Sljedeći aspekt iz kojeg možemo elaborirati problem suvereniteta u Bosni i Hercegovini odnosi se na činjenicu da Ustav Bosne i Hercegovine ne sadrži izričitu odredbu o samom izvoru i nosiocu suvereniteta. Naime, iz završnog dijela preambule Aneksa IV – Općeg mirovnog sporazuma – može se reći da su nosioci suvereniteta *konstitutivni narodi* (Bošnjaci, Hrvati i Srbi), *ostali* (pripadnici drugih naroda ili oni koji se ne žele etnički izjašnjavati) i *građani*. Dakle, sâm pojam apstraktnog građanina je sveden na beznačajnu mjeru i u potpunosti je zamijenjen etnički određenim čovjekom. U tom smislu, posebnu pažnju zaslužuje definicija podijeljenog unutrašnjeg suvereniteta Bosne i Hercegovine, koja poima istikroz „oblik političkog odnosa koji 'lebdi' iznad legitimne i legalne državne vlasti i faktičke političke moći, koja izmiče svakom pravu.“¹⁹

Tumačeći suverenitet prema Ustavu Bosne i Hercegovine, pojedini autori ističu da, bez obzira što sumeđunarodni standardi ljudskih prava i temeljnih sloboda u Aneksu IV, postoji izvjesna disproporcija na relaciji zaštite suverenih prava *konstitutivnih naroda* (Ustav Bosne i Hercegovine) i zaštite prve, druge i treće generacije ljudskih prava i temeljnih sloboda svih *građana* (Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda iz 1950. godine).No, važno je napomenuti da se u Bosni i Hercegovini izravno „primjenjuju prava i slobode izložene u Evropskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda kao i u njezinim protokolima“, te će ista imati „prioritet nad svim drugim zakonima“.²⁰ Što se tiče gore spomenute korelacije, postoji određeni disbalans Ustava Bosne i Hercegovine u odnosu na Evropsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i

¹⁸ Šarčević, E.(2009)*Dejtonski Ustav: Karakteristike i karakteristični problemi*, Fondacija „Konrad Adenauer“, Sarajevo, str. 71.

¹⁹ Popov-Momčinović, Z.(2014)*Priroda političkog sistema Bosne i Hercegovine* (online). Dostupno na: <http://www.ffuis.edu.ba/.../PRIRODA_POLITIKOG_SIST...> (4. 3. 2016).

²⁰ Član 2. stav 2. Ustava Bosne i Hercegovine – Aneks 4/Opći mirovni sporazum.

temeljnih sloboda. Kroz slučaj pred Evropskim sudom u Strazburu dr. Ilijaz Pilav protiv Bosne i Hercegovine²¹ pojašnjava se diskriminatorni aspekt Ustava Bosne i Hercegovine ali i činjenica da ova presuda na izvjestan način o pitanju unutrašnjeg suvereniteta isti vraća državi Bosni i Hercegovini.

Doktor Ilijaz Pilav tužio je Bosnu i Hercegovinu zbog činjenice da on kao Bošnjak ne može iskoristiti svoje pasivno biračko pravo za Predsjedništvo Bosne i Hercegovine, jer Ustav Bosne i Hercegovine u članu 5. jasno precizira da se „Predsjedništvo Bosne i Hercegovine sastoji od tri člana: jednog Bošnjaka i jednog Hrvata, svaki izabran izravno sa teritorija Federacije, i jednog Srbina izravno izabrana s teritorija Republike Srpske.“ Naime, pošto znamo da međuentitetska linija razdvajanja otprilike ide sredinom ceste na području općine Ilidža (gdje ujedno živi aplikant), te se njegova kuća (domicil) prema dejtonskom Ustavu nalazi u Republici Srpskoj, dakle, na „pogrešnoj strani ulice“, te budući da on nije Srbin, ne može se, prema Ustavu, kandidovati na izborima za Predsjedništvo Bosne i Hercegovine. Zašto je donošenje presude u ovom slučaju važno po pitanju suvereniteta države Bosne i Hercegovine?

Bez obzira što će Bosna i Hercegovina sa sigurnošću izgubiti spor protiv dr. Pilava, jer Evropska konvencija općenito potencira zabranu diskriminacije, koja je u ovom slučaju prisutna, a sami rezultat ove presude uveliko „otvara vrata“ ka budućem uspješnom prevladavanju problema (unutrašnjeg) suvereniteta, jer na univerzalan način briše međuentitetsku liniju razdvajanja, te samim tim briše unutrašnju teritorijalnu organizaciju države. U skladu s tim, poništava podijeljeni suverenitet Bosne i Hercegovine, te istoj vraća isključivi *Kompetenz-Kompetenz* po pitanju unutrašnjeg aspekta suverenosti. Realizacija ovog dobrog puta za Bosnu i Hercegovinu može biti veoma opasna, jer se zbog unutrašnje teritorijalne organizacije vodio krvavi rat devedesetih godina prošlog stoljeća. Dakako da u skoroj budućnosti mora postojati politička volja, konsenzus konstitutivnih naroda i zrelost u organizaciji pravnog poretka za prevladavanje diskriminatornih rješenja iz Ustava Bosne i Hercegovine, a rješenjem istih osnažiti će se suverenitet Bosne i Hercegovine.

Da bi što konsekvantnije i preciznije analizirali problem suvereniteta u Bosni i Hercegovini, neophodno je da tu problematiku obuhvatimo kroz aspekt *unutrašnje i vanjske suverenosti*. Dakle, riječ je o dvama isključivo povezanim i međuzavisnim vidovima suverenosti. Prvi aspekt odnosi se na pitanje suvereniteta u granicama Bosne i Hercegovine, dok drugi aspekt

²¹Ilijaz Pilav vs Bosna i Hercegovina, Aplikacija broj 41939/07, 24. 9. 2007. godine.

potencira međuodnos Bosne i Hercegovine sa drugim suverenim državama i (univerzalnim) međunarodnim organizacijama.

Sadržaj vanjske suverenosti Bosne i Hercegovine sastoji se iz sljedećih segmenata: vođenja vanjske politike, prava na slanje i primanje diplomatskih predstavnika (*ius legationis*), uspostavljanja privremenih ili stalnih odnosa sa drugim suverenim državama, sklapanja međunarodnih ugovora i sporazuma (*ius contrahendi*) te ostvarivanja raznih kulturnih, političkih, ekonomskih i drugih međudržavnih bilateralnih i multilateralnih odnosa. Ojačanje vanjskog suvereniteta Bosne i Hercegovine potencirano je kroz realizaciju prava na oružane snage, a isto je naknadno dato u nadležnost institucijama Bosne i Hercegovine shodno odredbi člana 3. stav 5a. Ustava²² uz direktnu saglasnost obaju entiteta, a sve sa isključivim ciljem da se „očuva suverenitet, teritorijalni integritet, politička nezavisnost i međunarodni subjektivitet Bosne i Hercegovine.“

Što se pak tiče unutrašnje suverenosti države Bosne i Hercegovine, postoji realni problem od „entitetskog subjektiviteta“. Entiteti (Federacija Bosne i Hercegovine i Republika Srpska) *de facto* i *de iure* raspolažu efektivnom vlašću, što ujedno podrazumijeva pravo na zapovijedanje građanima, samostalnost u pravno-političkoj organizaciji entiteta, tj. nadležnost za organizaciju vlasti.²³ Profesor Zarije Seizović smatra da se „relikti navedenog 'entitetskog subjektiviteta' mogu naći u odredbama Ustava Bosne i Hercegovine, po kojima entiteti mogu uspostaviti samo paralelne odnose sa susjednim državama (član III stav 2a Ustava BiH), poštujući suverenitet i teritorijalni integritet Bosne i Hercegovine kao subjekta međunarodnog prava, te zaključivati sporazume sa državama i međunarodnim organizacijama, ali samo uz saglasnost Parlamentarne skupštine BiH (član II stav 2d Ustava BiH). Ustavni sud Bosne i Hercegovine je institucija koja cijeni da li je odluka entiteta o uspostavljanju paralelnih odnosa sa susjednim državama saglasna Ustavu BiH (član VI stav 3a Ustava BiH).“²⁴ Dakle, postoji kontrola državnih organa po pitanju „etničkog (entitetskog) subjektiviteta“, što ujedno osnažuje unutrašnji suverenitet Bosne i Hercegovine. Alarmantna je činjenica da Bosna i Hercegovina kao subjekt

²² Član 3. stav 5a Ustava Bosne i Hercegovine: „Bosna i Hercegovina može preuzeti odgovornost za ostale poslove o kojima se entiteti slože, a koji su previđeni u aneksima 5–8. Općeg okvirnog sporazuma; ili koji su potrebni za očuvanje suvereniteta, teritorijalnog integriteta, političke neovisnosti i međunarodnog subjektiviteta Bosne i Hercegovine, u skladu s podjelom nadležnosti između institucija Bosne i Hercegovine. Mogu se po potrebi osnovati i dodatne institucije za obavljanje takvih odgovornosti.“

²³ Član 3. stav 2. Ustava Bosne i Hercegovine.

²⁴ Seizović, Z.(2008) „Daytonsko ad hoc priznanje limitiranih međunarodnopravnih subjektiviteta bh. entitetima“, Pravni fakultet Univerziteta u Zenici, Zenica, str. 24.

međunarodnog prava ne može reorganizirati entitete, ukidati ih, preustrojivati ih, iako isti čine konstitutivni dio Bosne i Hercegovine.

Sâm problem suvereniteta u Bosni i Hercegovini možemo tumačiti činjenicom da su mnogo godina nakon rata kontrolu nad bosanskohercegovačkim nebom vršili garanti dejtonskog Ustava (Republika Hrvatska i Republika Srbija). Bosna i Hercegovina trenutno ne kontroliše svoje „gornje nebo“ (iznad 10.000 metara), što naglašava činjenicu da država nema nikakvu kontrolu nad svojim zračnim prostorom, niti ima mogućnost da presretne neidentifikovane avione i tako odbrani suverenitet svog zračnog prostora. Sa te strane, suverenitet Bosne i Hercegovine je također ograničen, jer se isključivo kontroliše „donje nebo“ (do 10000 metara).

Dakako, pojam globalizacije i svjetski integracijski procesi su veliki izazovi za suverenost Bosne i Hercegovine. Zbog međunarodnih tokova kapitala bh. vlasti su u nemogućnosti provoditi efektivne privredne, ekonomske i monetarne politike.

4. Prijedlozi za rješenje problema suvereniteta u Bosni i Hercegovini

Prema mom skromnom mišljenju, imamo tri ključna prijedloga za uspješno rješenje problema suverenosti u Bosni i Hercegovini i to: 1) hitan ulazak Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju i NATO-savez (sâm ulazak u Sjevernoatlantski pakt onemogućava vođenje eventualnih oružanih sukoba na teritoriji Bosne i Hercegovine); 2) mijenja se direktan utjecaj savremenih procesa globalizacije na klasični oblik državne i „etničke“ suverenosti Bosne i Hercegovine, jer nastaju novi oblici „transnacionalne“ i „nacionalne“ suverenosti, čime se problem podijeljenog (unutrašnjeg) suvereniteta Bosne i Hercegovine prevladava i „gura u sjenu“; i 3) veći angažman Ureda visokog predstavnika (OHR) s ciljem očuvanja suverenosti, nezavisnosti i teritorijalnog integriteta Bosne i Hercegovine od „entitetsko-etničkih“ separatističkih težnji i antidejtonskog djelovanja.

Svaki prijedlog ćemo pokušati analizirati i potkrijepiti činjenicama koje naročito podupiru blagovremeno rješenje problema suvereniteta u Bosni i Hercegovini.

Da li je Evropska unija suvereni transcendentalni entitet? Dakle, Evropska unija (EU) je tvorevina koja se zasniva na međunarodnim ugovorima koji se smatraju njenim temeljem postojanja i uspješnog funkcionisanja. Kao najvažniji element suvereniteta, već spomenuta kompetencija kompetencije, tj. sposobnost samostalnog određivanja vlastitih nadležnosti, isključivo je u

rukama država članica Evropske unije.²⁵ Zbog kazanog može se zaključiti da bi se u slučaju ulaska Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju isključivo potenciraodržavni suverenitet i to iz aspekta vanjskog i unutrašnjeg suvereniteta, što bi iz pravno-političkog aspekta demistificiralo podijeljeni („razvodnjeni“) suverenitet Bosne i Hercegovine. Zapravo, Evropska unija i države članice stvaraju uzajamni uzročno-posljedični odnos, tako da se jačanjem djelotvornosti Unije, prenošenjem nadležnosti za određene oblasti, jača i suverenitet država članica, a sve to bi omogućilo Bosni i Hercegovini da riješi problem „unutrašnje suverenosti“.

Zašto je bitno da Bosna i Hercegovina postane dio NATO-pakta (Sjevernoatlantskog saveza)? Naime, početkom 2015. godine na bosanskohercegovačkom nebu se desio incident, jer se ispostavilo naknadnom kontrolom da je riječ o manjem poslovnom turskom avionu „Embraer Phenom 300“, čiji je pilot, nakon što je izašao iz beogradske kontrole letenja, zaboravio da se javi da ulazi u hrvatsku zonu letenja. S obzirom na to da država Bosna i Hercegovina ne kontroliše gornji zračni sloj („gornje nebo“ – iznad 10000 metara), samu jurisdikciju nad ovim dijelom bh. neba vrše kontrolni centri u Beogradu i Zagrebu.²⁶ Iz ovog primjera uviđamo suštinsku potrebu za ulaskom Bosne i Hercegovine u NATO-pakt, jer NATO-avioni patroliraju zračnim prostorom svojih zemalja članica, te bi samim tim „gornje nebo“ Bosne i Hercegovine bilo zaštićeno. Na taj način bi se izvršavalo permanentno očuvanje državnog suvereniteta Bosne i Hercegovine, jer BiH nema mogućnosti (ekonomske i tehničko-tehnološke sposobnosti) za samostalno kontrolisanje svog „gornjeg zračnog prostora“.

Živimo u globalizacijskom svijetu u kojem su države sve više međuzavisne, svijetu prebrzih društvenih, ekonomskih, kulturnih, duhovnih i svakih drugih promjena ali i zavisnosti i uskraćenosti. Pored toga što postoji opasnost od tzv. ograničenja državne suverenosti Bosne i Hercegovine, važnija je strukturalna stigmatizacija i suštinsko poništavanje podijeljenog (unutrašnjeg) suvereniteta Bosne i Hercegovine. Shodno tome, prof. dr. Braco Kovačević u svom članku „Globalizacija i (de)suverenizacija“ kaže: „Ideja o napuštanju suvereniteta zbog 'kršenja ljudskih prava' je ideja koja se pokušava realizovati kroz koncept 'novog svjetskog poretka'... Upravo tako se pokazuje da 'novi svjetski poredak' oblikuje moćna 'nacionalna' ili 'meta država' koja poput 'svjetskog policajca' određuje šta je 'humano,

²⁵ Muharemović, M.(2014), „Evropska unija: suvereni entitet?“ U: Trifković, M.,ur., Zbornik radova Fakulteta pravnih nauka, Sveučilište/Univerzitet „Vitez“, Vitez, str. 164–184.

²⁶ Šajinović, D.(2015), „Nepoznati avion neometano preletio BiH!“ (online). Dostupno na: <<http://www.nezavisne.com/novosti/bih/Nepoznati-avion-neometano-preletio-BiH/288789>> (7. 3. 2016).

demokratsko' i 'pravedno' a šta nije, te koji će narodi i koje će države međunarodno biti 'priznate' a koje neće (...) ko može da ima 'suverenitet' a ko ne može da ostvari političku konstituciju državnosti, a ko može itd.“²⁷ Ovaj prijedlog za rješavanje problema suvereniteta nosi jedan veliki rizik jer, prema gore prezentiranom, može se zaključiti da postoji ogromna samovolja nosilaca „novog svjetskog poretka“, pa zbog nekih svojih ekonomskih i političkih interesa, velikih ekonomskih sila, može se manipulirati postojećim problemom suvereniteta Bosne i Hercegovine, te na taj način stvara se veći i dublji jaz i „osnaživanje postojećeg problema“.

U vezi sa trećim prijedlogom važno je napomenuti da se mišljenjem Evropske komisije za demokratiju kroz pravo (Venecijanska komisija) o pitanju ustavne situacije u Bosni i Hercegovini potencira da se omogući pravna osnova za veći angažman Ureda visokog predstavnika (OHR) s ciljem očuvanja suverenosti, nezavisnosti i teritorijalnog integriteta Bosne i Hercegovine. Naime, Venecijanska komisija zaključuje da je korištenje redovnih nadležnosti i bonskih ovlaštenja neophodno da zemlja krene naprijed. Angažman visokog predstavnika u Bosni i Hercegovini je neophodan, jer ne postoji dovoljno političke volje za prevladavanje mnogih problema, pa i razrješenje samog problema suvereniteta Bosne i Hercegovine. Domaći političari nemaju poticaja, volje i pronicljivosti da prihvate bolne ali neophodne političke kompromise, jer znaju da će, ako se ne dođe do saglasnosti, visoki predstavnik na osnovu svojih ovlaštenja nametnuti zakon. Dakle, postoji opravdan rizik da se stvori „kultura ovisnosti“ nekompatibilna sa budućim razvojem Bosne i Hercegovine.²⁸ Bez obzira na taj rizik u korištenju bonskih ovlaštenja, visoki predstavnik je stvarnost bh. političko-pravnog poretka te vrhovni kontrolor i faktor za održavanje i osnaživanje državnog suvereniteta u Bosni i Hercegovini, bez obzira što, sa druge strane, samo njegovo prisustvo „razvodnjava“ suverenitet Bosne i Hercegovine.

Visoki predstavnik u Bosni i Hercegovini održava *status quo*, jer još uvijek, dvadesetjednu godinu poslije rata, postoje snažna stremljenja i separatističke ideje (pozivajući se na neutemeljeno pravo na secesiju), s jedne strane, te oslabljivanje države Bosne i Hercegovine, prikazujući je kao

²⁷ Kovačević, B.(2014),„Globalizacija i (de)suverenizacija“. U: Kovačević, B.,ur., Globalizacija i suverenost sa osvrtom na Bosnu i Hercegovinu, zbornik radova, Evropski defendološki centar, Banja Luka, str. 1–11.

²⁸ Evropska komisija za demokratiju kroz pravo, 2005. Mišljenje o ustavnoj situaciji u Bosni i Hercegovini i ovlaštenjima visokog predstavnika (online). Dostupno na: <<http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD%282005%29004-bos>> (7. 3. 2016).

(dis)funkcionalnu državu, s ciljem da u istoj dođe do disolucije, s druge strane.

Vjerujem da će se u skorijoj budućnosti osnažiti državna suverenost iz aspekta vanjske i unutrašnje suverenosti, te da prisustvo „međunarodne zajednice“ neće biti neophodno u njenom punom obimu. Što se pak tiče „potčinjenosti“ Bosne i Hercegovine susjednim državama, tj. njihovim ovlaštenjima koja proizlaze iz Mirovnog sporazuma, neophodno je da se ista prevaziđu, jer budućnost Bosne i Hercegovine mora biti usmjerena u korist svih njenih građana, a ne prvenstveno konstitutivnih naroda, jer ta formulacija „rađa“ mnogostruke diskriminacije po pitanju zaštite ljudskih prava i temeljnih sloboda.

5. Zaključna razmatranja

Zaključujući ovaj istraživački poduhvat, može se konstatovati da suverenitet podrazumijeva etimološko obilježje subjekata državnog upravljanja (u ovom slučaju, suverenitet Bosne i Hercegovine), a koji nije podložan ničijoj kontroli u postupku ostvarivanja i realizacije istog. Samim tim, sve dok država (Bosna i Hercegovina) ima *Kompetenz-Kompetenz* i mogućnost da svoje prenesene nadležnosti vrati u svakom trenutku nazad, država je suverena, a samo suverena država može prenositi prava na drugi subjekt međunarodnog prava. Nadalje, vraćanja prenesenih nadležnosti sa entiteta (Federacija Bosne i Hercegovine i Republika Srpska) na državu Bosnu i Hercegovinu te samo pitanje reorganizacije i organizacije vlasti u okviru entiteta od države predstavljeni su u ovom radu kao problem suvereniteta Bosne i Hercegovine.

Hiljadugodišnja historija Bosne i Hercegovine govori o njenom državnom (dis)kontinuitetu. Dakle, u tom smislu potvrđena je glavna argumentacija ovog rada kroz samo postojanje problema na relaciji željenog isključivog (potpunog) suvereniteta Bosne i Hercegovine – stvarnog podijeljenog suvereniteta prema dejtonskom Ustavu Bosne i Hercegovine. Činjenica je da Bosna i Hercegovina posjeduje isključivi suverenitet po pitanju svog vanjskog suvereniteta, dok je problem unutrašnjeg suvereniteta „duboko urezan“ u bosanskohercegovački političko-pravni poredak, a to je ujedno elaborirano i prezentirano u samom radu. Entiteti su, nažalost, postojali i prije donošenja dejtonskog Ustava te Bosna i Hercegovina kao subjekt međunarodnog prava ne može ukidati entitete, iako isti čine konstitutivni dio Bosne i Hercegovine.

Bosna i Hercegovina svoju državnost i samostalnost formalnopravno uspostavlja na osnovu odluka AVNOJ-a, ZAVNOBiH-a te ustavnim dokumentima donesenim od 1946. do 1974. godine. Faktički, državnost Bosne i Hercegovine uspostavlja se njenim osamostaljivanjem od ostatka bivše SFRJ i proglašavanjem nezavisnosti kao i međunarodnim priznanjem i prijemom Bosne i Hercegovine u univerzalnu organizaciju Ujedinjenih nacija 1992. godine. Izbijanjem rata legitimni i legalni organi Bosne i Hercegovine nisu mogli vršiti suverenu vlast u punom kapacitetu na cjelokupnoj teritoriji, da bi se potpisivanjem Općeg okvirnog sporazuma za mir stvorile državne pretpostavke za mir, te su stvorene pretpostavke da se suverenost u punom kapacitetu vrati institucijama Bosne i Hercegovine.

Da bi se sa uspjehom prevladao problem suvereniteta u Bosni i Hercegovini, autor potencira hitan ulazak Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju i NATO-savez (sâm ulazak u Sjevernoatlantski pakt onemogućava vođenje eventualnih oružanih sukoba na teritoriji Bosne i Hercegovine); zatim, mijenja se direktan utjecaj savremenih procesa globalizacije na klasični oblik državne i „etničke“ suverenosti Bosne i Hercegovine, jer nastaju novi oblici „transnacionalne“ i „nacionalne“ suverenosti, čime se problem podijeljenog (unutrašnjeg) suvereniteta Bosne i Hercegovine prevladava i „gura u sjenu“; i potenciranje većeg angažmana Ureda visokog predstavnika (OHR) s ciljem očuvanja suverenosti, nezavisnosti i teritorijalnog integriteta Bosne i Hercegovine od „entitetsko-etničkih“ separatističkih težnji i antidejtonskog djelovanja.

Autor potencira blagovremeno razrješenje problema unutrašnjeg suvereniteta u Bosni i Hercegovini kroz gore navedene prijedloge, jer jedina realna, održiva i svrsishodna teorija suverenosti počiva na nezavisnosti, teritorijalnom integritetu i potpunom suverenitetu Bosne i Hercegovine. Bosna i Hercegovina posjeduje međunarodnopravni subjektivitet, a to je sadašnjost i jedina izgledna budućnost za građane i konstitutivne narode u BiH.

Literatura

1. Ajvaz, S. (2007) *Problem suvereniteta u jednostavnim i složenim državama*, Pravni fakultet u Sarajevu, Sarajevo.
2. Ajvaz, S. (2008) „Problem suverenosti i suvereniteta u Bosni i Hercegovini“, *Pregled*, 51 (1), Sarajevo.
3. Ajvaz, S.(2016) *Politički poredak i politički režim – suverenitet – konstitucionalizam*,Print Team, Mostar.
4. Đorđević, J. (1973) *Politički sistem*, Savremena administracija, Beograd.
5. Evropska komisija za demokratiju kroz pravo(2005),„Mišljenje o ustavnoj situaciji u Bosni i Hercegovini i ovlaštenjima visokog predstavnika (online). Dostupno na:
<<http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD%282005%29004-bos>>.
6. Hejvud, E. (2004) *Politika*, Clio, Beograd.
7. Ilijaz Pilav vs Bosna i Hercegovina, Aplikacija broj 41939/07, 24. 9.2007. godine.
8. Imamović, M.(2003) *Historija države i prava Bosne i Hercegovine*, Magistrat i Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo.
9. Kovačević, B.(2014) „Globalizacija i (de)suverenizacija“. U: Kovačević, B., ur. *Globalizacija i suverenost sa osvrtom na Bosnu i Hercegovinu*, zbornik radova, Evropski defendološki centar, Banja Luka.
10. Lukić, R. (1995) *Teorija države i prava*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva – BIGZ, Beograd.
11. Muharemović, M. (2014) „Evropska unija: suvereni entitet?“. U: Trifković, M., ur. *Zbornik radova Fakulteta pravnih nauka, Sveučilište/Univerzitet „Vitez“*, Vitez.
12. Popov-Momčinović, Z. (2014) *Priroda političkog sistema Bosne i Hercegovine* (online). Dostupno na:
<http://www.ffuis.edu.ba/.../PRIRODA_POLITIKOG_SIST...>.
13. Seizović, Z. (2008) „Daytonsko ad hoc priznanje limitiranih međunarodnopravnih subjektiviteta bh. entitetima“, Pravni fakultet Univerziteta u Zenici, Zenica.
14. Šajinović, D. (2015) „Nepoznati avion neometano preletio BiH!“ (online). Dostupno na:
<<http://www.nezavisne.com/novosti/bih/Nepoznati-avion-neometano-preletio-BiH/288789>>.
15. Šarčević, E. (2009) *Dejtonski Ustav: Karakteristike i karakteristični problemi*, Fondacija „Konrad Adenauer“, Sarajevo.
16. Ustav Bosne i Hercegovine, Aneks IV/Opći mirovni sporazum iz 1995. (online). Dostupno na:
http://www.msb.gov.ba/PDF/USTAV_BOSNE_I_HERCEGOVINE_bos%282%29.pdf.
17. Ustav FNRJ iz 1946. (online). Dostupno na:

- <[http:// dediserver.eu/hosting/ethnodoc/data/YU19460131-2.pdf](http://dediserver.eu/hosting/ethnodoc/data/YU19460131-2.pdf)>.
18. Ustav Narodne Republike Bosne i Hercegovine iz 1946. godine.
 19. Ustav Savezne federativne republike Jugoslavije iz 1974. godine (online). Dostupno na:
<<http://mojustav.rs/wp-content/uploads/2013/04/Ustav-SFRJ-iz-1974.pdf>>.
 20. Ustav SFRJ iz 1963. (online). Dostupno na:
< <http://mojustav.rs/wp-content/uploads/2013/04/Ustav-SFRJ-iz-1963.pdf>>.
 21. Ustav Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine iz 1974. godine.
 22. Ustavni amandmani od XX do XLII na Ustav Savezne federativne republike Jugoslavije iz 1963. godine (online). Dostupno na:
<<http://dediserver.eu/hosting/ethnodoc/data/YU19710630-2.pdf>>.